

POSTANOWIENIE

Dnia 15 czerwca 2018 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Dariusz Dończyk (przewodniczący)

SSN Roman Trzaskowski (sprawozdawca)

SSN Katarzyna Tyczka-Rote

w sprawie z wniosku Syndyka masy upadłości M.G. prowadzącego działalność gospodarczą pod nazwą „G.” M.G.

przy uczestnictwie M.G.

o orzeczenie zakazu prowadzenia działalności gospodarczej,

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym

w Izbie Cywilnej w dniu 15 czerwca 2018 r.,

zażalenia wnioskodawcy na postanowienie Sądu Okręgowego w W.

z dnia 13 lutego 2018 r., sygn. akt XXIII Ga [...] /16,

- 1) odrzuca zażalenie w części dotyczącej punktów I (pierwszy) i II (drugi) zaskarżonego postanowienia;**
- 2) uchyla zaskarżone postanowienie w części dotyczącej odrzucenia apelacji wnioskodawcy (punkt III) oraz rozstrzygnięcia o kosztach postępowania apelacyjnego związanego z udziałem wnioskodawcy w sprawie (punkt IV w części), pozostawiając rozstrzygnięcie o kosztach w orzeczeniu kończącym postępowanie w sprawie.**

UZASADNIENIE

Syndyk masy upadłości M.G. prowadzącego działalność gospodarczą pod nazwą „G.” M.G. w upadłości likwidacyjnej wniósł o pozbawienie uczestnika M.G. prawa prowadzenia działalności gospodarczej na własny rachunek oraz pełnienia funkcji członka rady nadzorczej, reprezentanta lub pełnomocnika w spółce handlowej, przedsiębiorstwie państwowym, spółdzielni, fundacji lub stowarzyszeniu, na okres 10 lat. W uzasadnieniu wniosku syndyk wskazał m.in., że niewypłacalność M.G. była następstwem celowego działania i rażącego niedbalstwa uczestnika. Na dzień ogłoszenia upadłości, tj. 28 lutego 2008 r. M.G. posiadał nieuregulowane zobowiązania w łącznej kwocie 127.404.222,15 zł. Kwota ta przewyższała bilansową wartość jego aktywów o ponad 13.000.000 zł, a główną przyczyną tak wysokich zobowiązań i źródłem strat była gra na operacjach walutowych. Straty z tego tytułu zamknęły się na dzień ogłoszenia upadłości sumą 67 mln zł. M.G. nie posiadał stosownej wiedzy o rynkach finansowych w tym operacjach walutowych typu FX, a działalność w inwestycje nosiła wszelkie znamiona bezrefleksyjnego hazardu narażającego interesy wierzycieli, przedsiębiorstwa upadłego, pracowników i rodziny upadłego. Syndyk masy upadłości wskazywał również na rażące niedbalstwo i niegospodarność M.G. Oprócz powyższego wnioskodawca podnosił, że w stosunku do M.G. ziściły się przesłanki wynikające z art. 373 ust. 1 pkt 2 i 3, a także z art. 373 ust. 1 pkt 1 p.u.i.n.

Postanowieniem z dnia 23 maja 2016 r. Sąd Rejonowy [...] w W. orzekł wobec M.G. zakaz prowadzenia działalności gospodarczej na własny rachunek oraz pełnienia funkcji członka rady nadzorczej, reprezentanta lub pełnomocnika w spółce handlowej, przedsiębiorstwie państwowym, spółdzielni, fundacji lub stowarzyszeniu na okres trzech lat (pkt 1), rozstrzygając jednocześnie o kosztach procesu, ustalając, iż strony ponoszą koszty postępowania po połowie, a ich szczegółowe rozliczenie pozostawił referendarzowi sądowemu w Sądzie Rejonowym [...] w W. (pkt 2).

Apelacje od tego orzeczenia wnieśli wnioskodawca oraz uczestnik – M.G. Wnioskodawca zaskarżył postanowienie Sądu Rejonowego w części, tj. w zakresie punktu 1, wnosząc o jego zmianę przez orzeczenie wobec M.G. zakazu

prowadzenia działalności gospodarczej na własny rachunek oraz pełnienia funkcji członka rady nadzorczej, reprezentanta lub pełnomocnika w spółce handlowej, przedsiębiorstwie państwowym, spółdzielni, fundacji lub stowarzyszeniu na okres 10 lat oraz o zasądzenie od upadłego na swoją rzecz zwrotu kosztów procesu za obie instancje według norm przepisanych.

Postanowieniem z dnia 13 lutego 2018 r. Sąd Okręgowy w W. zmienił postanowienie Sądu Rejonowego w punkcie 1 i obniżył orzeczony tam zakaz do jednego roku, a w pozostałym zakresie oddalił wniosek (pkt I); oddalił apelację M.G. w pozostałej części (pkt II); odrzucił apelację Syndyka masy upadłości (pkt III); ustalił, że wnioskodawca i uczestnik postępowania ponoszą koszty postępowania apelacyjnego związane ze swym udziałem w sprawie (pkt IV).

Sąd Okręgowy uznał, że apelacja wnioskodawcy jest niedopuszczalna jako złożona od orzeczenia nieistniejącego. Mimo że wnioskodawca wnosił o orzeczenie zakazu na okres lat dziesięciu, Sąd Rejonowy orzekł wobec uczestnika zakaz prowadzenia działalności na okres trzech lat i nie wydał postanowienia w przedmiocie oddalenia wniosku wnioskodawcy w pozostałym zakresie, nie orzekł zatem o całości przedstawionego pod osąd roszczenia procesowego. W tej sytuacji wywiedzenie apelacji przez wnioskodawcę było niedopuszczalne, ponieważ brakuje substratu zaskarżenia. W razie pominięcia przez sąd pierwszej instancji rozstrzygnięcia (pozytywnego, negatywnego) o zgłoszonym żądaniu lub o jego części, strona ma prawo złożyć przewidziany w art. 351 § 1 k.p.c. wniosek o uzupełnienie orzeczenia.

W zażaleniu na postanowienie o odrzuceniu apelacji wnioskodawca zarzucił naruszenie: art. 376 ust. 1 p.u.n. w związku z art. 373 k.p.c. poprzez niewłaściwe uznanie, że wniosek o pozbawienie prawa prowadzenia działalności gospodarczej na własny rachunek oraz pełnienia funkcji członka rady nadzorczej, reprezentanta lub pełnomocnika w spółce handlowej, przedsiębiorstwie państwowym, spółdzielni, fundacji lub stowarzyszeniu, wymaga precyzyjnego wskazania okresu długości zakazu, w konsekwencji czego sąd orzekający jest związany wnioskiem osoby legitymowanej do złożenia wniosku, przez co orzeczenie o zakazie w wymiarze krótszym niż wnioskowany winien rodzić obowiązek wydania postanowienia o oddalenia wniosku „w pozostałym zakresie”; art. 373 k.p.c. i art. 357 § 2 k.p.c.,

poprzez wydanie postanowienia o odrzuceniu apelacji na posiedzeniu w przedmiocie ogłoszenia postanowienia, po merytorycznym rozpoznaniu sprawy i *de facto* jej zakończeniu, podczas gdy Sąd orzekający, uznając że apelacja jest niedopuszczalna, na podstawie wskazanego wyżej przepisu powinien w toku wstępnej kontroli apelacji odrzucić apelację na posiedzeniu niejawnym; art. 367 § 1 w związku z art. 13 § 2 k.p.c., poprzez odrzucenie apelacji wnioskodawcy z powodu uznania braku substratu zaskarżenia, w sytuacji gdy apelacja wnioskodawcy winna zostać rozpoznana; art. 373 w związku z art. 13 § 2 k.p.c. i art. 376 ust. 1 zd. 3 p.u.n. poprzez odrzucenie apelacji wnioskodawcy na skutek nieuzasadnionego uznania, że wnioskodawca złożył apelację od orzeczenia nieistniejącego, w sytuacji gdy postępowanie zainicjowane wnioskiem o pozbawienie prawa prowadzenia działalności gospodarczej na własny rachunek oraz pełnienia funkcji członka rady nadzorczej, reprezentanta lub pełnomocnika w spółce handlowej, przedsiębiorstwie państwowym, spółdzielni, fundacji lub stowarzyszeniu, miało charakter postępowania nieprocesowego i Sąd orzekający nie był związany wnioskiem w zakresie wskazanego w nim okresu orzeczenia zakazu, a przez co Sąd *meriti* nie był zobowiązany do wydania postanowienia o oddaleniu wniosku w zakresie nieuwzględniającym maksymalnej ustawowo dopuszczalnej długości trwania zakazu; art. 351 § 1 k.p.c., poprzez nieuzasadnione uznanie, że wnioskodawca powinien zgłosić wniosek o uzupełnienie orzeczenia z dnia 23 maja 2016 r. wydanego przez Sąd Rejonowy; art. 376 ust 1 w związku z art. 373 i art. 374 p.u.n., polegające na błędnym uznaniu, że wskazane wyżej przepisy nakładają na wnioskodawcę składającego wniosek o orzeczenie zakazu wymóg sprecyzowania okresu trwania zakazu, w sytuacji gdy rolą wnioskodawcy inicjującego postępowanie w przedmiocie orzeczenia zakazu jest wyłącznie wskazanie swojej legitymacji oraz zgłoszenie dowodów na potwierdzenie istnienia podstawy i zajścia przesłanek orzeczenia zakazu.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Zaskarżając postanowienie Sądu Okręgowego w całości, wnioskodawca objął zażaleniem również jego pkt I oraz II. W tym zakresie postanowienie jest postanowieniem co do istoty sprawy, od którego nie przysługuje zażalenie, lecz skarga kasacyjna (art. 376 ust. 3 ustawy z dnia 28 lutego 2003 r. - Prawo

upadłościowe i naprawcze, Dz. U. Nr 60, poz. 535 ze zm.; dalej także: p.u.n.). W konsekwencji zażalenie na pkt I i II postanowienia z dnia 13 lutego 2018 r. jako niedopuszczalne zostało odrzucone na podstawie art. 398⁶ § 3 w związku z art. 394¹ § 3 w związku z art. 13 § 2 k.p.c. w związku z art. 376 ust. 1 zd. 3 p.u.n.

Apelacja jest niedopuszczalna w razie jej wniesienia od nieistniejącego orzeczenia. Z taką sytuacją mamy do czynienia wtedy, gdy sąd nie rozstrzygnął o całości żądania (np. uwzględnił tylko część powództwa, a o nieuwzględnionej jego części w ogóle nie orzekł), a mimo to strona niezadowolona wniosła apelację, żądając uwzględnienia również tej części roszczenia, o której sąd nie orzekł w sentencji orzeczenia. O tym, że orzeczenie jest niepełne decyduje wynik porównania żądania z zakresem i przedmiotem rozstrzygnięcia sądu. W postępowaniu nieprocesowym chodzi więc o sprawy, gdzie wydano orzeczenie w zakresie węższym niż obejmował wniosek. Do wydania postanowienia uzupełniającego dochodzi wówczas, gdy sąd w orzeczeniu kończącym postępowanie nie orzekł o całości zgłoszonych żądań, bądź nie zamieścił stosownych rozstrzygnięć, które powinien był zamieścić z urzędu. Środki te nie są konkurencyjne, co oznacza, że w określonej sytuacji procesowej stronie przysługuje apelacja albo wniosek o uzupełnienie orzeczenia. Dopuszczalność orzeczeń uzupełniających komplikuje się szczególnie na gruncie postępowania nieprocesowego.

Zgodnie z właściwym czasowo art. 373 p.u.n., pozbawienie praw, o których mowa w tym przepisie, może być orzeczone na okres od trzech do dziesięciu lat. O okresie, na jaki pozbawienie praw ma być orzeczone, rozstrzyga sąd.

Treść art. 373 p.u.n. wskazuje, że przy uwzględnieniu wniosku o orzeczenie zakazu sąd ma możliwość orzeczenia go w zakresie wskazanym w treści przepisu, jeżeli uzna to za celowe, niezależnie od treści wniosku o orzeczenie zakazu. Za takim stanowiskiem przemawia charakter zakazu stanowiącego sankcję cywilną, co odróżnia go od orzekania przez sąd o żądaniach stron wynikających z ich praw podmiotowych (por. postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 22 sierpnia 2007 r., III CSK 45/07, OSP 2009, nr. 3, poz. 34, z dnia 24 września 2010 r., IV CSK 92/10, nie publ., z dnia 30 listopada 2017 r., IV CSK 33/17, nie publ.).

Wniosek o wszczęcie postępowania powinien odpowiadać wymogom art. 511 k.p.c. oraz zawierać wskazanie osoby, co do której żąda się pozbawienia prawa prowadzenia działalności gospodarczej we własnym imieniu oraz funkcji członka rady nadzorczej, reprezentanta lub pełnomocnika w spółce handlowej, przedsiębiorstwie państwowym, spółdzielni, fundacji lub stowarzyszeniu. Wniosek powinien także wskazać okoliczności uzasadniające to żądanie. We wniosku wnioskodawca może, ale nie musi, wskazać okres, na który osoba ta powinna być pozbawiona praw. Wynika to z faktu, że wybór okresu, na jaki ma zostać orzeczony ten zakaz, pozostawiono sądowi. Dlatego też w prawie upadłościowym wyraźnie uregulowano nie tylko podstawy orzekania takiego zakazu, lecz także kryteria, którymi sąd powinien się kierować przy orzekaniu czasu jego trwania.

Nie jest jednak wykluczone, że wnioskodawca zgłosi wniosek co do kwestii rozstrzyganej przez sąd z urzędu. W związku z tym przyjmuje się, że gdy sąd rozstrzygnął pewną kwestię z urzędu, ale w zakresie innym niż zgłoszony we wniosku uczestnika postępowania, rozumieć należy, że w pozostałej części wniosek nie został uwzględniony. Gdy sąd z urzędu rozstrzygnął pewną kwestię, chociażby w zakresie innym niż wskazany w zgłoszonym wniosku, nawet bez oddalania wniosku w jakiegokolwiek części, świadczy to o istnieniu rozstrzygnięcia tej kwestii. Dlatego niedopuszczalne jest wówczas żądanie uzupełnienia wydanego przez sąd postanowienia. Uczestnik postępowania niezadowolony z rozstrzygnięcia może wnieść od niego jedynie środek zaskarżenia (por. M. Sychowicz, *Postępowanie o zniesienie współwłasności*, Warszawa 1976, s. 126 i nast.). Przyjmuje się, że gdy z mocy przepisu szczególnego sąd w pewnym zakresie orzeka z urzędu, w sentencji postanowienia zamieszcza jedynie rozstrzygnięcia pozytywne i to także wtedy, gdy uczestnik postępowania zgłosił wniosek o rozstrzygnięcie spornego zagadnienia. Jeżeli sąd taki wniosek, leżący w zakresie kwestii rozstrzyganych z urzędu, rozstrzygnął w inny sposób niż zgłoszony we wniosku, nie zamieszcza negatywnego rozstrzygnięcia w postanowieniu, a jedynie omawia je w uzasadnieniu postanowienia (por. uchwały Sądu Najwyższego z dnia 17 września 1969 r., III CZP 70/69, OSNCP 1970, nr 6, poz. 96 i z dnia 28 kwietnia 2010 r., III CZP 9/10, OSNC 2010, nr 10, poz. 136).

Różna jest praktyka redagowania sentencji postanowień co do istoty sprawy kończących postępowania o pozbawienie prawa prowadzenia działalności gospodarczej. W większości przypadków sądy powszechne, orzekając zakaz prowadzenia działalności gospodarczej na okres krótszy niż wnosił wnioskodawca, nie oddalają w postanowieniu wniosku „w pozostałym zakresie”.

Należy podkreślić, że w tych sytuacjach sąd nie zostaje zwolniony z obowiązku ustosunkowania się do żądań uczestnika, a jedynie rozstrzygnięcie podejmowane w tym przedmiocie przybiera szczególną formę. W takim wypadku rozstrzygnięcie o charakterze pozytywnym wywołuje jednocześnie skutek wydania rozstrzygnięcia negatywnego, mimo że nie zostało ono w sposób wyraźny zamieszczone w sentencji orzeczenia. W tym przypadku rozstrzygnięcie sprawy w sposób pozytywny obejmuje także negatywny osąd żądania uczestnika w części, w jakiej nie zostało ono uwzględnione.

Reasumując trzeba zatem uznać, że w przypadkach, gdy w sprawie o pozbawienie prawa prowadzenia działalności gospodarczej sąd nie wyodrębni redakcyjnie części orzeczenia o oddaleniu wniosku w części (jeżeli Sąd orzeka zakaz na okres krótszy niż żąda wnioskodawca), można ją wyprowadzić - jako wyrażoną *implicite* - z pozostałej części takiego postanowienia. Nie ma wówczas potrzeby występowania z wnioskiem o uzupełnienie postanowienia, a stanowisko sądu co do wysokości okresu pozbawienia prawa prowadzenia działalności gospodarczej można podważać apelacją.

Z tych względów Sąd Najwyższy na podstawie art. 398¹⁵ § 1 zd. 1 w związku z art. 394¹ § 3 w związku z art. 13 § 2 k.p.c. w związku z art. 376 ust. 1 zd. 3 p.u.n. orzekł, jak w sentencji.

aj

ał